

Retouradres: Postbus 202, 1000 AE Amsterdam

Aan de leden van de Raadscommissie AZ

Datum 30 augustus 2019
Behandeld door OOV
Onderwerp Aanpak wapengeweld

Geachte raadsleden,

Deze zomer vond er kort na elkaar een aantal ernstige geweldsincidenten plaats in de openbare ruimte, waarbij helaas ook dodelijke slachtoffers zijn gevallen. Verspreid over de stad ging het in een periode van enkele dagen om meer dan zeven incidenten met vuurwapens of explosieven. Sommige incidenten hadden een duidelijke weerslag op de buurtbewoners. Mensen maken zich zorgen over het geweld en willen weten hoe het gestopt kan worden.

Door de opeenstapeling van incidenten ontstond de vraag of deze met elkaar te maken hebben en of er sprake is van een toenemend probleem. In deze brief informeer ik u over wat er gebeurd is en over de achterliggende problematiek. Maar bovenal wil ik hier mee laten zien dat de driehoek en het college deze ontwikkelingen buitengewoon serieus nemen en welke maatregelen worden ingezet op korte en lange termijn. Want geweld wordt niet getolereerd.

Incidenten en achtergrond

Er zijn in de maanden juli en augustus verschillende incidenten met vuurwapens, messen en explosieven geweest. In één weekend waren er incidenten in West, Oost en Zuidoost. Omdat er in Zuidoost kort na elkaar twee schietincidenten waren met dodelijke afloop kreeg dit veel aandacht. In Zuid en West zijn enkele wapengeweldsincidenten tussen groepen jongeren geweest. De politie heeft, onder gezag van het Openbaar Ministerie, de incidenten in onderzoek. Ook wordt onderzocht in hoeverre de incidenten met elkaar samenhangen. Zoals gebruikelijk is de politie bij lopende onderzoeken terughoudend met het verstrekken van specifieke informatie. Er is door de politie wel aangegeven dat de incidenten die kort op elkaar hebben plaatsgevonden slechts ten dele een verband met elkaar lijken te hebben en mogelijk samenhangen met drugshandel.

Bredere analyse

Naast de concrete incidenten van afgelopen maand is gekeken naar hoe deze zich qua aantallen verhouden tot andere jaren en andere steden in Nederland. Ook is gekeken naar de verschillen binnen de Eenheid Amsterdam. De politie heeft een statistisch overzicht gemaakt (zie bijlage) van het aantal wapenincidenten. Let wel, dit gaat om totaalcijfers waarin niet alleen de incidenten in de openbare ruimte zitten maar ook incidenten in huis en/of in de relationele sfeer.

De totaalcijfers voor de Eenheid Amsterdam blijken in de afgelopen jaren vrij stabiel (2016; 124 incidenten, 2017: 103, 2018: 124). Uit een vergelijking met de politie-eenheden van de andere

grote steden blijkt Rotterdam meer incidenten te hebben en Den Haag minder. Dit zijn wel grotere politie-eenheden dan de politie-eenheid Amsterdam.

Uit de vergelijking per politiebasisteam binnen de gemeente Amsterdam blijkt dat per jaar verschilt waar de meeste incidenten plaatsvinden. Wel is duidelijk dat geweldsincidenten in de hele stad plaatsvinden, waarbij de basisteams Centrum-Amstel, Nieuw West-Noord, Oost-Zeeburg en Zuidoost-Bijlmermeer er getalsmatig boven uitsteken. Bij dit laatste team zijn in 2019 tot nu toe 17 geweldsincidenten met wapens geregistreerd terwijl dat er in dezelfde periode in voorgaande jaren respectievelijk 9 (2018), 6 (2017) en 9 (2016) waren. Hier is sprake van een stijging. Toch is voorzichtigheid geboden bij de interpretatie. Het gaat om relatief kleine aantallen en de factor toeval moet dan worden meegewogen. Nader onderzoek en analyse van deze incidenten is uitgezet bij Politie en de RIEC partners.

Trends op basis van de praktijk

Als er cijfermatig naar de incidenten en ontwikkelingen wordt gekeken dan geeft de politie aan dat er geen sprake is van een significante toename van de aantallen of de ernst van de incidenten. Ze signaleert wel trends op basis van de praktijk namelijk dat het wapenbezit lijkt toe te nemen, dat het steeds vaker om jongeren gaat en dat deze eerder bereid lijken om wapens daadwerkelijk te gebruiken.

Al eerder is geconstateerd dat het excessieve geweld in Amsterdam vrijwel altijd verbonden is aan de drugshandel. De impact van drugshandel op het openbare leven neemt daarmee toe vanwege het excessieve geweld in de openbare ruimte, de aantrekkingskracht van het snelle drugsgeld op jongeren en de ondermijnende werking van de grote geldstromen op verschillende sectoren. Daders van liquidaties worden steeds jonger en lijken sneller gebruik te maken van excessief geweld, waarbij er sprake is van (rip)deals of conflicten die met wapens worden beslecht.

Verder zien de politie en andere professionals een verband met de straatcultuur die onder bepaalde groepen speelt. Het bezit van een wapen geeft status en biedt een gevoel van veiligheid in een harde criminele omgeving. Belangrijk is ook de sociale omgeving die, gevoed door angst of onverschilligheid onvoldoende durft op te staan tegen het bezit van wapens. Er wordt wel gesproken over zwijgwijken. Op dit punt lijkt zich een kentering voor te doen, nu steeds meer mensen zich uitspreken tegen het geweld – via protestmarsen en op sociale media.

Tot slot valt op dat trend om explosieven en granaten te gebruiken nog steeds voortduurt. Het gebruik van explosieven richt zich niet alleen op het beroven van geldautomaten of het bedreigen van bedrijven, maar er zijn ook verschillende woningen doelwit geweest van granaten. In woonwijken is de impact van dergelijke incidenten vaak nog groter dan elders.

Wetenschappelijke inzichten

Er is de laatste jaren veel onderzoek gedaan naar wapenbezit en wapengeweld. Recent heeft het Ministerie van Veiligheid en Justitie de belangrijkste wetenschappelijke inzichten samengebracht in een overzichtelijke analyse die bij deze brief gevoegd is. Uit deze analyse blijkt dat de belangrijkste oorzaken van crimineel wapengeweld zijn:

- beschikbaarheid van illegale vuurwapens en explosieven;

- ruim aanbod van kansarme en bereidwillige schutters en hulpkrachten;
- conflicten die deels samenhangen met de cocaïne markt en deels voortkomen uit ruzies, vetes, misverstanden, paranoïde angst en kwesties rond status en positie;
- de onmogelijkheid om de publieke ruimte tegen extreem geweld te beveiligen.

Bepalende mechanismen bij wapengeweld zijn:

- de aanvoerkanalen van illegale wapens;
- de aantrekkingskracht van illegaal wapenbezit;
- de sociaalpsychologische effecten van excessief geweld op betrokkenen zelf;
- afschrikking door sanctionering (pakkans en strafdreiging).
- Opsporings- en vervolgingsbeleid.

Het voert voor deze brief te ver om alle punten verder uit te diepen, maar weet dat de betrokken partijen deze inzichten wel betrekken bij de aanpak.

Conclusie

Er is geen statistische toename van het aantal wapenincidenten in Amsterdam, wel is duidelijk dat in bepaalde gebieden meer incidenten zijn. Maar we moeten dit soort cijfers ook in perspectief zien. Elk slachtoffer is er één te veel en het college is zich bewust van het langdurige leed dat de nabestaanden treft. Dit soort excessief geweld in de openbare ruimte heeft een enorme impact op de slachtoffers, de omgeving en het gevoel van veiligheid in de samenleving als geheel. Dat is ontoelaatbaar.

Voor de driehoek is het belangrijk om het wapengeweld vooral in samenhang met andere vormen van criminaliteit te beschouwen zoals de drugshandel, jeugdcriminaliteit en ondermijning. Daaraan zijn weer belangrijke sociale aspecten verbonden zoals het gebrek aan perspectief voor bepaalde jongeren, armoede en invloed op en van de wijk en de sociale omgeving. Omdat het probleem van wapens en schietenincidenten zo sterk samenhangt met andere veiligheidsvraagstukken wil de driehoek de aanpak van wapengeweld ook vooral integraal benaderen en inzetten op de achterliggende problematiek.

Integraal aanpakken

De driehoekspartijen hebben al een aantal integrale aanpakken lopen die hier op ingrijpen zoals de Top-600 en Top 400, de aanpak (criminele) jeugdgroepen en de aanpak van ondermijning in het programma 'De Weerbare stad'.

Voor de driehoek hebben de ondermijnende effecten van drugshandel prioriteit en in RIEC-verband wordt ingezet op het doorsnijden criminele financiële stromen, de aanpak van moeilijk vervangbare criminele dienstverleners en de aanpak van (jeugdige) doorgroeiers.

In april van dit jaar heeft de driehoek een Taskforce ingesteld om samen met betrokken partners maatregelen te verkennen om het toenemende gebruik van explosieven tegen te gaan. Het gaat om bestuurlijke, persoonsgerichte, (technologische) preventieve maatregelen en opsporing en vervolging. De werkzaamheden van de TaskForce zullen bij het RIEC worden ondergebracht, zodat ook partners als de Belastingdienst kunnen participeren en er verbinding kan worden gelegd met de hierboven genoemde RIEC-prioriteiten.

Binnenkort komen er nog nieuwe aanpakken bij die mede gericht zijn op crimineel geweld of minstens kunnen bijdragen aan de vermindering van het risico op schietincidenten. Het gaat om het Programma Drugs en om een versterking van de preventiestructuur gericht op risicojongeren.

Qua preventie zet het college in op de versterking van jongerenwerk en de opbouw van een stevig netwerk rond risicojongeren en hun ouders door middel van een structuur waarin alle betrokken partijen van politie tot jeugdhulpverlening en jongerenwerk gezamenlijk werken aan de opgaven die er zijn rondom risicojeugd. Dit najaar komt de wethouder Jeugd met een uitwerking.

Het programma Drugs dat in oktober aan de gemeenteraad zal worden aangeboden richt zich onder andere op het tegengaan van het (verder) afglijden van kwetsbare jongeren in de drugshandel, op het versterken van wijken en groepen en netwerken in de strijd tegen drugshandel en het tegengaan van de zwijgcultuur.

Verder kan ook het Rijk een belangrijke rol spelen bij de aanpak van wapens en wapensmokkel. We staan in contact met het Rijk om de samenwerking hierin te versterken. Tot slot is goed om te melden dat de Rechtbank Amsterdam sinds kort aanzienlijk zwaardere straffen oplegt voor wapenbezit of wapengebruik om daarmee het signaal af te geven dat dit onacceptabel is in Amsterdam.

Met deze integrale aanpakken die zoveel mogelijk op elkaar aansluiten worden de problemen ten aanzien van drugs, ondermijning en jeugd op fundamentele wijze aangepakt en dat moet ook leiden tot een vermindering van het aantal wapenincidenten. Maar het is ook nodig om nog specifiek op wapens in te zetten.

Aanpak wapens (stadsbreed)

In april is in de driehoek een voorstel voor de aanpak van wapens besproken. De aanpak is lokaal gestart in Zuidoost maar zal nu worden uitgerold naar andere stadsdelen en basisteams. De aanpak bestaat uit drie onderdelen:

1. Een lokale aanpak wapengeweld in de stadsdelen die in het bijzonder inzet op het versterken van de samenwerking met scholen, wijken en rolmodellen en het activeren en ondersteunen van de bewoners die willen bijdragen aan een cultuuromslag.
2. Een verkenning naar de randvoorwaarden en praktische uitwerking om in Amsterdam deel te kunnen nemen aan de landelijke wapen-inleveractie. Dit is naar het voorbeeld van de inleveractie in Rotterdam in 2018 naar aanleiding van een bewonersinitiatief. Ook voor het succes in Amsterdam is het belangrijk dat de bewoners zo'n actie steunen.
3. De ontwikkeling van een publiekscampagne om wapengeweld tegen te gaan in Amsterdam. Deze campagne is ter ondersteuning van de lokale aanpakken en het mobiliseren van bewoners voor de inleveractie.

De lokale aanpak in Zuidoost is inmiddels al verder uitgewerkt in onderstaande activiteiten:

4. Samenwerking met scholen middels een veiligheidsconvenant om preventieve wapencontroles te kunnen uitvoeren in kluisjes, jassen en scooters.
5. Voorlichting op scholen over wapengeweld, gegeven door bijvoorbeeld daders/slachtoffers of middels het Educatief programma voor jongeren (EPJO)..

6. Gesprekken in de wijk, op social media en op lokale radio over wapenbezit en wapengeweld om het taboe en de straatcultuur te doorbreken en vroegtijdig signalen op te halen. Het gaat om inzet BuurTent en Lopend Vuurtje in hoog-risico-wijken.
7. Creëren van lokale rolmodellen die publiekelijk afstand nemen van wapenbezit en wapengeweld middels instrumenten als een rap-portage (rap in de zin van muziek).
8. Versterken weerbaarheid van ondernemers: verkennend onderzoek naar aanpak in winkelgebieden Amsterdamse Poort en Ganzenpoort tegen criminele inmenging.
9. Kleine zichtbare verstoringen: zoals box- en scootercontroles.
10. Steun geven aan maatschappelijke initiatieven die zich inzetten tegen geweld zoals de recente marsen tegen geweld en initiatieven op Facebook.

Direct uitvoerbare maatregelen (stadsbreed)

Tot slot zijn er ook maatregelen die direct of op korte termijn kunnen worden ingezet in de stadsdelen waar deze problematiek sterk aanwezig is .

1. Groepsaanpak: In de stadsdelen Zuid en West worden momenteel groepsaanpakken voorbereid voor de groepen die betrokken zijn bij geweldsincidenten. Er wordt een analyse gemaakt van de achtergrond van deze incidenten. In de groepsaanpak zitten preventieve, curatieve en repressieve maatregelen gericht op de individuele personen, op de groep als geheel en op de sociale en fysieke omgeving. Vanwege stadsdeel-overstijgende verbindingen is er door het Actiecentrum Veiligheid en Zorg (AcVZ) samen met politie en OM een centrale coördinatie op gezet. Waar nodig worden in andere stadsdelen groepsaanpakken gestart.
11. Politie en hulpdiensten reageren, zoals immer, direct bij schietincidenten en bij informatie over vuurwapenbezit om de situatie weer veilig te maken en eventuele slachtoffers te helpen. Na schietincidenten wordt een team van rechercheurs samengesteld om de mogelijke daders en wapens op te sporen.
12. Opsporing is een belangrijk instrument in de strijd tegen wapengeweld. OM en politie sturen voortdurend op de inzet van de recherche. Het gebruik van vuurwapens en extreem geweld zijn daarbij een belangrijke prioriteit.
13. Er wordt sterk ingezet op het verzamelen en beter stroomlijnen van informatie over wapens en wapengebruik. Restinformatie uit andere onderzoeken wordt gecombineerd en nagelopen. De meldingen over wapens worden sneller doorgezet van de recherche naar de basisteams.
14. Cameratoezicht. Dit is gebeurd na incidenten in de Johan Huizingalaan en recent bij Snodenhoekpark in Zuidoost. Kenmerkend voor deze plekken is dat het excessieve geweld zich in korte tijd meermalen op de dezelfde plek manifesteerde, waardoor het risico op herhaling duidelijk aanwezig was. Dat is ook één van de belangrijkste voorwaarden om cameratoezicht effectief in te zetten. Op dit moment zijn er geen nieuwe plekken in de stad waarin er sprake is van een duidelijke verhoogd risico op

incidenten met extreem geweld, maar de ervaring leert inmiddels dat dit soort plekken wel in korte tijd kunnen ontstaan.

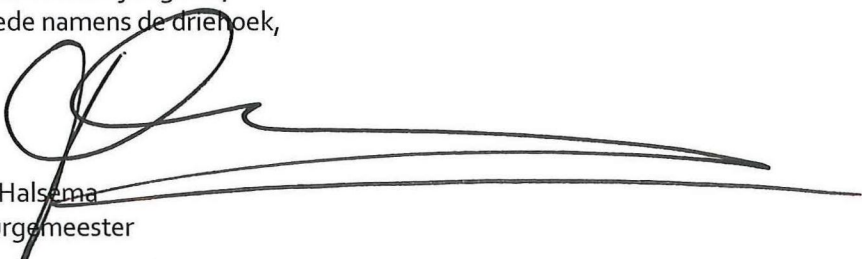
15. Zichtbare aanwezigheid op straat: In Zuidoost worden maatregelen genomen om de zichtbaarheid van de overheid op straat te richten op de risicogebieden. Doel is om het gevoel van veiligheid terug te brengen, te verbinden met buurtbewoners en om de situatie in de buurt te peilen. Het gaat om de gecombineerde inzet van politie, handhaving en straatcoaches in buurten waar de risico's op incidenten groter is.

De huidige situatie in de stad en de informatie over de incidenten geven op dit moment geen aanleiding tot hernieuwde inzet van het instrument preventief fouilleren. Daarbij is mede van belang dat de opbrengsten van dit instrument niet altijd in verhouding staan tot de (schaarse) politiecapaciteit die het vergt. De inzet van dit ingrijpende instrument ligt in Amsterdam bovendien van oudsher gevoelig. Alles overziend is niet uitgesloten dat preventief fouilleren in een bijzonder geval kan worden ingezet, maar van een structurele inzet van dit instrument zal nu geen sprake zijn.

Afsluiting

Wapenincidenten in de openbare ruimte zijn bijzonder ernstig en daarom zetten wij daar sterk op in. Duidelijk is dat de oplossing niet uit één koker zal komen, maar dat acties van verschillende programma's en aanpakken kunnen en moeten bijdragen aan een vermindering van de risico's op schietincidenten. Dat is wat de overheid kan brengen, maar (ook) voor dit probleem is de bijdrage van Amsterdammers cruciaal voor het succes. We zien al dat burgers zich steeds meer roeren en proberen bij te dragen. Het college en de driehoek zullen dit zo veel mogelijk stimuleren en ondersteunen.

Met vriendelijke groet,
Mede namens de driehoek,

F. Halsema
Burgemeester

Bijlagen:

- Statische rapportage geweldsincidenten (van Politie)
- Probleemverkenning en kennisinventarisatie extreem geweld en criminele vuurwapenhandel (Ministerie van J&V)